

**VOORZITTER VAN DE RECHTBANK VAN
EERSTE AANLEG TE GENT
OPENBARE TERECHTZITTING
VAN 15 juli 2009**

In de zaak:

Marie G, in haar hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van **Dylan M**, wonende te 1770 Liedekerke, (...),
eisende partij, vertegenwoordigd door mr. Stefan Sottiaux en mr. Joos Roets, beiden advocaat met kantoor te 1000 Brussel, Loksumstraat 25, waar keuze van woonplaats wordt gedaan,

tegen:

1. **vzw S-B**, met zetel te 9000 Gent, (...),
eerste verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Eric Van der Mussele, advocaat met kantoor te 2000 Antwerpen, Stoopstraat 1 bus 10,

2. de **VLAAMSE GEMEENSCHAP**, vertegenwoordigd door de Vlaamse minister van Werk, Onderwijs en Vorming, met kabinet te 1210 Brussel, Koning Albert II-laan 14,
tweede verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Stijn Butenaerts, advocaat met kantoor te 1080 Brussel, Leopold II-laan 180,

en in de zaak van:

Ronny VL en **Carine VDG**, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van **Sylvie VL**, wonende te 9881 Bellem, (...),
eisende partij, vertegenwoordigd door mr. Stefan Sottiaux en mr. Joos Roets, beiden advocaat met kantoor te 1000 Brussel, Loksumstraat 25, waar keuze van woonplaats wordt gedaan,

tegen:

1. **vzw MA**, met zetel te 9000 Gent, (...),
eerste verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Eric Van der Mussele, advocaat met kantoor te 2000 Antwerpen, Stoopstraat 1 bus 10,

2. de **VLAAMSE GEMEENSCHAP**, vertegenwoordigd door de Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, met kabinet te 1210 Brussel, Koning Albert II-laan 14,
tweede verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Stijn Butenaerts, advocaat met kantoor te 1080 Brussel, Leopold II- laan 180,

Yalcin B en Sandra R, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van **Charlotte B**, wonende te 9800 Deinze, (...),
eisende partij, vertegenwoordigd door mr. Stefan Sottiaux en mr. Joos Roets, beiden advocaat met kantoor te 1000 Brussel, Loksumstraat 25, waar keuze van woonplaats wordt gedaan,

tegen:

1. **vzw SvH-S-F**, met zetel te 9090 Melle, (...),
eerste verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Eric Van der Mussele, advocaat met kantoor te 2000 Antwerpen, Stoopstraat 1 bus 10,
2. **de VLAAMSE GEMEENSCHAP**, vertegenwoordigd door de Vlaams minister van Werk, Onderwijs en Vorming, met kabinet te 1210 Brussel, Koning Albert I Haan 14,
tweede verwerende partij, vertegenwoordigd door mr. Stijn Butenaerts, advocaat met kantoor te 1080 Brussel, Leopoldlaan 180,

wordt het volgend vonnis verleend.

I. PROCEDURE

Op 19 maart 2009 werden door de eisende partijen verzoekschriften tot staking overeenkomstig art. 29 van het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkheids- en gelijkebehandelingsbeleid ter griffie neergelegd.

Op de zitting van 25 maart 2009 werden de zaken onder AR 09/1122/A, 09/1123/A en 09/1124/A samengevoegd met het oog op een goede rechtsbedeling.

Op de openbare terechtzitting van 17 juni 2009 werden de partijen in hun middelen en conclusies gehoord, waarna het debat werd gesloten.

De Voorzitter nam kennis van het dossier van rechtspleging en van de stukken van de partijen.

II. VORDERING

1. De eisende partijen vorderen, elk wat hen betreft, dat de Voorzitter

- voor recht zegt dat de toekenning, door de verwerende partijen aan de eisende partij G (Dylan M) van 320 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, en aan de eisende partij VL-VDG (Sylvie VL) van 195 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, en aan de eisende partij B-R (Charlotte B) van 290 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, voor een geheel schooljaar een weigering uitmaakt van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap;
- voor recht zegt dat de procedure om tolkuren Vlaamse Gebarentaal aan te vragen, in haar huidige vorm, een weigering uitmaakt van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap;
- bijgevolg ten aanzien van de verwerende partijen de staking beveelt van de weigering van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap;
- bijgevolg de verwerende partijen beveelt om, binnen een maand na de betekening van het vonnis voor wat betreft het huidige schooljaar 2008-2009, en tegen 1 september 2009 voor wat betreft het komende schooljaar 2009-2010, een tolkurenpakket Vlaamse Gebarentaal toe te kennen aan elk van de eisende partijen, dat tegemoet komt aan zijn of haar pedagogische noden, met een minimum van 70% tolkondersteuning op (school)jaarbasis, telkens onder verbeurte van een dwangsom van 5.000,00 EUR per dag;
- bijgevolg de tweede verwerende partij beveelt om, tegen de aanvang van het komende schooljaar 2009-2010 op 1 september 2009, de huidige aanvraagprocedure voor tolkuren Vlaamse Gebarentaal aan te passen opdat deze procedure zou voldoen aan de vereisten van een redelijke aanpassing, onder verbeurte van een dwangsom van 100.000,00 EUR;
- de verwerende partijen overeenkomstig art. 28, §2, 2°, van het decreet van 10 juli 2008 houdende een kader voor het Vlaamse gelijkekansen- en gelijkebehandelingsbeleid, te veroordelen tot het betalen van de forfaitaire schadevergoeding voor morele schade, vastgesteld op 650,00 EUR;
- de verwerende partijen te veroordelen tot de kosten van het geding, met inbegrip van de rechtsplegingvergoeding door elk van de eisende partijen begroot op 200,00 EUR.

2. De verwerende partijen vzw S-B, vzw MA en vzw SvH-S-F vragen de afwijzing van de vordering als "niet ontvankelijk en ongegrond".

In ondergeschikte orde vorderen zij:

- dat met toepassing van art. 877 Ger.W. mededeling wordt bevolen aan de eisende partijen van de pro bono- overeenkomst tussen de raadslieden van de eisende partijen met de eisende partijen zelf, inzake erelonen en kosten met betrekking tot deze procedure;
- dat met toepassing van art. 915 en volgende Ger.W. zonedig en voor inwilliging van de eisen, wordt overgegaan tot getuigenverhoor van respectievelijk Gerda DG, directeur van de middenschool van S-B, Dirk F, directeur van B (vzw MA) en van Annick T, directeur van het S-F te Melle, over de vragen:
 1. welke elementen door de school precies worden aangebracht als element van redelijke aanpassing voor de leerling in kwestie;
 2. en dat alles is ondernomen wat redelijkerwijze kon gebeuren om voldoende tolkuren te verkrijgen en invulling van de toegewezen uren;
 3. welke de persoonlijke problemen zijn van de leerling die de prestaties en het functioneren op school mee bepalen, ook en niettegenstaande de voorziene aanpassingen met onder meer gebarentolken;
- dat de gerechtskosten ten laste van de eisende partijen worden gelaten die, behoudens tegenbewijs, integraal een pro bono- bijstand van hun advocaat genieten;
- dat aan elk van deze verwerende partijen, ten laste van de respectievelijke eisende partijen, een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR wordt toegekend.

3. De Vlaamse Gemeenschap vraagt dat de vordering van de eisende partijen wordt afgewezen als "ontoelaatbaar, onontvankelijk, minstens als ongegrond" en dat de eisende partijen tot de kosten worden veroordeeld, met inbegrip van de rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR.

III. BESPREKING

A. Beknopte samenvatting van de feitelijke gegevens

4. Dylan M, geboren op (...), is doof sinds zijn geboorte en normaal begaafd. Hij liep eerst school in een "dovenschool", dit is een school van het buitengewoon onderwijs type 7, zowel tijdens het kleuteronderwijs als tijdens de eerste jaren van het basisonderwijs. In het vijfde leerjaar stapte hij over naar het gewone onderwijs. Bij de overgang naar het S-B heeft hij gekozen voor de richting Moderne Wetenschappen van het algemeen secundair onderwijs. Hij zit thans in het tweede middelbaar. Gedurende vier lessen per week krijgt hij GOn- begeleiding (GOn staat voor "geïntegreerd onderwijs") door het Medisch Pedagogisch Instituut S-G te Gentbrugge.

Voor het schooljaar 2008-09 werden hem eerst (bij brief van 15 juli 2008) 300 tolkuren toegewezen. Uiteindelijk werd het totaal uren op 320 tolkuren vastgesteld, dit is gemiddeld 9 tolkuren per week.

5. Sylvie VL, geboren op (...), is doof sinds haar geboorte en normaal begaafd. Zij volgde kleuteronderwijs en aanvankelijk lager onderwijs in een "dovenschool". In het vierde leerjaar stapte zij over naar het gewone onderwijs. Zij zit thans in het vierde middelbaar en volgt in het beroepssecundair onderwijs de richting Personenzorg aan de B Campus MM.

Voor het schooljaar 2008-09 werden haar eerst (bij brief van 15 juli 2008) 185 tolkuren toegewezen. Uiteindelijk werd het totaal uren op 195 tolkuren vastgesteld, dit is gemiddeld 5 tot 6 tolkuren per week.

6. Charlotte B, geboren op (...), is doof sinds haar geboorte en normaal begaafd. Zij volgde kleuteronderwijs en aanvankelijk lager onderwijs in een "dovenschool". In het vijfde leerjaar stapte zij over naar het gewone onderwijs. Zij zit thans in het vierde middelbaar en volgt in het technisch secundair onderwijs de richting Handel aan het S-F

Voor het schooljaar 2008-09 werden haar eerst (bij brief van 15 juli 2008) 270 tolkuren toegewezen. Uiteindelijk werd het totaal uren op 290 tolkuren vastgesteld, dit is gemiddeld 8 tolkuren per week.

7. Hoewel de orale vaardigheden van elk van hen verschilt (voor Dylan M wordt aangevoerd dat hij, zoals zoveel dove jongeren, beschikt over beperkte orale vaardigheden; de orale vaardigheden van Sylvie VL en Charlotte B worden als vrij goed omschreven), is hun probleem in het algemeen hetzelfde: het is voor hen onmogelijk (Dylan M) of bijzonder moeilijk (Sylvie VL en Charlotte B) de les te volgen zonder de vertaling door een doventolk.

Voor hen allen is de Vlaamse Gebarentaal hun moedertaal.

Uit attesten van het Medisch Pedagogisch Instituut S-G te Gentbrugge (die de GOn-begeleiding verstrekt) blijkt dat voor elk van hen slechts sprake is van optimale communicatie als er een tolk aanwezig is.

Over Dylan M (stuk 7 dossier G), wiens orale vaardigheden slechts beperkt zijn, wordt vermeld dat de communicatie met leerkrachten en medeleerlingen moeizaam verloopt hoewel iedereen er veel moeite voor doet; sommige leerkrachten begrijpen hem helemaal niet.

Over Sylvia VL (stuk 8 dossier VL-VdG) wordt vermeld dat zij door haar vrij goede orale vaardigheden grote gedeelten van de les kan volgen via spraakafzien maar dat actieve participatie moeilijk is omdat haar moedertaal Vlaamse Gebarentaal is.

Over Charlotte B (stuk 7 stuk dossier B-R) wordt vermeld dat, hoewel ze vrij goede orale vaardigheden heeft, toch regelmatig moet afhaken als er geen tolk aanwezig is: liplezen is zeer vermoeiend en kan slechts een zeer beperkte tijd worden volgehouden. Klasuitstappen zijn een steeds weerkerend groot probleem op het vlak van communicatie.

8. Verwerende partij vzw S-B merkt over Dylan M op dat over zijn houding opmerkingen te maken zijn en dat hij met een betere houding en een grotere inzet betere resultaten zou halen. Uit het laatste rapport zou blijken dat hij de studies aankan.

Verwerende partij vzw MA merkt over Sylvie VL onder andere op dat zij al vier jaar de gekozen richting volgt en dat de tolkuren die thans ter beschikking zijn en de andere inspanningen volstaan om haar in deze studierichting te laten slagen.

Verwerende partij vzw Schoolcomité van het S-F merkt over Charlotte B op dat zij goede schoolresultaten behaalt.

Deze verwerende partijen merken op dat er een groot tekort aan tolken bestaat en vaak de toegekende uren niet kunnen worden ingevuld. Zij vermeldt als een van de oorzaken dat de verplaatsing voor een tolkuur soms zo groot is dat de tolk te weinig verdient om zelfs de verplaatsing te vergoeden. Zij vermeldt tevens dat er vakken zijn waarvoor tolken bedanken, zoals taalvakken, waarbij vingertolken wordt toegepast.

9. De eisende partijen zetten uiteen dat voor normaal begaafde dove en slechthorende jongeren het volgen van onderwijs in scholen in het buitengewoon onderwijs opleidingsvorm 4 type 7 ("dovenscholen") geen volwaardig alternatief is ten aanzien van het gewoon onderwijs. ("Opleidingsvorm 4" verwijst naar het buitengewoon secundair algemeen, technisch en kunstonderwijs, waar leerlingen dezelfde leerstof hebben als in het gewoon onderwijs. "Type 7" verwijst naar kinderen en jongeren met een auditieve handicap.)

Er zijn slechts twee scholen die opleidingsvorm 4 type 7 aanbieden aan dove en slechthorende jongeren: het KI Woluwe te Brussel en het KI Spermalie te Brugge.

In beide scholen - die voor heel wat jongeren niet dicht bij huis zijn - is het aantal studierichtingen beperkt en de derde graad van het algemeen secundair onderwijs is in het geheel niet ingericht.

Normaal begaafde jongeren die een diploma secundair onderwijs wensen te behalen - noodzakelijk voor het volgen van hoger onderwijs en voor een brede toegang tot de arbeidsmarkt - dienen bijgevolg over te stappen naar het gewoon secundair onderwijs.

Daarbij kunnen zij GOn- begeleiding krijgen. Geïntegreerd onderwijs houdt in dat de leerlingen school lopen in een gewone school met bijkomende begeleiding vanuit het buitengewoon onderwijs.

Deze algemene gegevens die de eisende partijen over het onderwijs aanvoeren, worden door de verwerende partijen niet betwist.

B. Algemene principes

10. Overeenkomstig art. 15 van het decreet van 10 juli 2008 wordt voor de toepassing van het decreet onder "discriminatie" onder andere verstaan "het weigeren van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap" (art. 15, 6°, decreet 10 juli 2008).

Deze vorm van discriminatie wordt in art. 19 omschreven als volgt: *"Er is sprake van het weigeren van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap als aanpassingen worden geweigerd die geen onevenredige belasting betekenen, of waarvan de belasting in voldoende mate wordt gecompenseerd door bestaande maatregelen. Als aanpassing wordt beschouwd, elke concrete maatregel, van materiële of immateriële aard, die de beperkende invloed van een onaangepaste omgeving op de participatie van een persoon met een handicap neutraliseert"*.

Art. 20 van het decreet omschrijft het toepassingsgebied van het discriminatieverbod op ruime wijze: *"Binnen de grenzen van de aan de Vlaamse Gemeenschap en het Vlaamse Gewest toegewezen bevoegdheden is elke vorm van discriminatie verboden, zowel in de overheidssector, als in de particuliere sector, met inbegrip van overheidsinstanties" en dit met betrekking tot de in art. 20 vermelde gebieden, waaronder onder andere "onderwijs" (art. 20, eerste lid, onder 5°, decreet 10 juli 2008).*

Overeenkomstig art. 28, §1, kan het slachtoffer van discriminatie schadevergoeding vorderen overeenkomstig het contractuele of buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht. Art. 28, §2, 2°, bepaalt het forfaitaire bedrag van de morele schade geleden ten gevolge van een feit van discriminatie op 650,00 EUR.

Overeenkomstig art. 29, §1, eerste lid, kan o.a. op verzoek van de persoon die meent het slachtoffer te zijn van discriminatie, de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg het bestaan vaststellen van een zelfs onder het strafrecht vallende daad waardoor de bepalingen van dit decreet worden overtreden en beveelt hij de staking ervan.

Op verzoek van o.a. het slachtoffer kan de rechter degene die de discriminatie heeft gepleegd, veroordelen tot de betaling van een dwangsom als aan die discriminatie geen einde is gemaakt; de rechter doet uitspraak overeenkomstig art. 1385bis tot en met 1385nonies Ger.W.

Art. 36, §1, bepaalt wat betreft het bewijs van discriminatie: "*§1. Als een persoon (...) in een burgerrechtelijke procedure voor een bevoegd gerecht de schending inroept van dit decreet en feiten aanvoert die het bestaan van een discriminatie kunnen doen vermoeden, valt de bewijslast dat er geen discriminatie is, ten laste van de verweerder.*"

De eisende partijen verwijzen voor wat betreft de toepassing van deze verschuiving van de bewijslast, naar het advies van de Raad van State over de soortgelijke bepaling in de federale antidiscriminatiewet (wet van 25 februari 2003 ter bestrijding van discriminatie en tot wijziging van de wet van 15 februari 1983 tot oprichting van een Centrum voor gelijkheid van kansen en voor racismebestrijding, art. 19, §3) volgens hetwelk "*de vermoedens die deze omkering van de bewijslast mogelijk maken, niet gewichtig, precies en met elkaar overeenstemmend behoeven te zijn - aangezien dan de algemene regel zou gelden - maar (ten minste) relevant genoeg en degelijk moeten zijn (à tout le moins suffisamment pertinentes et solides)*" (Part. St. Kamer, 2001-02, nr. 1578/2, p. 9).

11. Zoals blijkt uit de memorie van toelichting bij het ontwerp van het decreet (Part. St. VI. Pad., 2007-08, nr. 1578/1, p. 11), worden bij de beoordeling van de vraag of een concrete maatregel als een "aanpassing" kan worden beschouwd, de volgende overwegingen gemaakt:

"- Is de maatregel in kwestie doeltreffend, zodat de persoon met een handicap daadwerkelijk kan participeren?

- Maakt de maatregel een evenwaardige participatie van de persoon met een handicap mogelijk?

- Zorgt de maatregel ervoor dat de persoon met een handicap zelfstandig kan participeren?

- Waarborgt de maatregel de veiligheid van de persoon met een handicap?"

De memorie van toelichting geeft zelf als voorbeeld van een (immateriële) maatregel die een redelijke aanpassing kan uitmaken, het begrijpelijk maken van informatie onder de vorm van Vlaamse Gebarentaal.

12. De memorie van toelichting (Part. St., VI. Pad., 2007-08, nr. 1578/1, p. 11) verduidelijkt voorts dat "*het weigeren van een welbepaalde redelijke aanpassing (...) even wel niet (kan) gemotiveerd worden met de verwijzing naar een slechts gedeeltelijke realisatie op het vlak van de evenwaardige of autonome participatie*".

De draagwijdte van de verplichting te voorzien in redelijke aanpassingen, wordt op doorslaggevende wijze bepaald door het criterium van de niet onevenredige belasting. In dit verband vermeldt de memorie van toelichting (Part. St., VI. Pad., 2007-08, nr. 1578/1, p. 11):

"De onevenredigheid van de belasting die een aanpassing met zich brengt, kan worden beoordeeld in het licht van onder meer volgende indicatoren:

- *de financiële impact van de aanpassing, waarbij rekening wordt gehouden met:
 - a) eventuele ondersteunende financiële tegemoetkomingen;
Hierbij dient benadrukt te worden dat deze tegemoetkomingen niet bij voorbaat de bovengrens uitmaken van wat redelijkerwijs kan worden vereist inzake redelijke aanpassingen;
 - b) de financiële draagkracht van degene op wie de aanpassingsplicht rust;*
- *de organisatorische impact van de aanpassing;*
- *de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de aanpassing door een of meer personen met een handicap;*
- *de impact van de aanpassing op de participatie van (een) daadwerkelijke of potentiële gebruiker(s) met een handicap;*
- *de impact van de aanpassing op de veiligheid en gebruiksmogelijkheden voor andere gebruikers;*
- *het ontbreken van gelijkwaardige alternatieven;*
- *het verzuim van wettelijk of decretaal verplichte normen".*

De eisende partijen houden voor, met verwijzing naar de Amerikaanse zaak *Vande Zande v. State of Wisconsin Department of Administration* (D. Schiek, L. Waddington en M. Bell (ed.), *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Non-Discrimination Law*, in W. van Gerven (ed.), *Ius Commune casebooks for the common law of Europe*, Oxford, Hart, 2007, 651), dat gelet op de grote financiële draagkracht van de overheid, de overheid zich niet zou kunnen beroepen op de onevenredigheid van de belasting. De financiële draagkracht is echter slechts een van de elementen om de eventuele onevenredigheid van de belasting vast te stellen. Het criterium van de onevenredigheid van de belasting verwijst ook naar de verhouding tussen het voordeel dat de aanpassing tot stand brengt en de financiële last van de aanpassing. Zoals ook werd beslist in de zaak *Vande Zande v. State of Wisconsin Department of Administration*, kan niet worden geëist dat enorme grote bedragen worden geïnvesteerd om een slechts geringe verbetering in de toestand van de persoon met een handicap te bewerkstelligen.

Zoals de memorie van toelichting bevestigt, duidt het gebruik van de criteria "redelijke aanpassing" en "onevenredige belasting" aan dat de redelijkheid van de aanpassing moet worden beoordeeld in het bijzonder vanuit het oogpunt van de persoon met een handicap (is de aanpassing doeltreffend?) terwijl de onevenredigheid van de belasting de tot aanpassing gehouden persoon vrijstelt van het aanbieden van nochtans redelijke aanpassingen (vgl. D. Schiek, L. Waddington en M. Bell (ed.), o.c., 669-670).

C. Beoordeling

Ten aanzien van vzw S-B, vzw MA en vzw SvH-S-F

Wat de toelaatbaarheid van de vordering betreft

13. De omstandigheid dat de vordering tot staking werd ingesteld op een ogenblik waarop voor het net afgesloten schooljaar 2008-09 het aantal toegekende tolkuren niet meer kan worden gewijzigd, ontnemt niet aan de eisende partijen hun belang bij de vordering. De eisende partijen hebben er belang bij te horen vaststellen dat de gewraakte handelwijze in voorkomend geval een weigering van redelijke aanpassingen inhoudt. Uit de argumentatie van de Vlaamse Gemeenschap blijkt immers niet dat zij de bedoeling heeft haar beleid op dit punt te wijzigen. Het gevaar van herhaling van de aangevoerde weigering van redelijke aanpassingen is dan ook evident (vgl. P. Taelman, "De stakingsvordering in de antidiscriminatiewet", NjW 2004, p. 509, nr. 8).

De eisende partijen hebben bijgevolg eveneens belang bij hun vordering in zover zij ertoe strekt positieve maatregelen te horen bevelen voor het komende schooljaar in de veronderstelling dat een weigering van redelijke aanpassingen is vastgesteld. Het verbod redelijke aanpassingen te weigeren kan immers noodzakelijkerwijze slechts in de toekomst worden gerealiseerd door in de toekomst wel te voorzien in redelijke aanpassingen.

Wat de gegrondheid van de vordering betreft

14. Zoals uit de verzoekschriften blijkt, en zoals de eisende partijen bij de behandeling op de openbare terechtzitting hebben bevestigd, steunt de vordering van de eisende partijen op het vermoeden dat het aangevoerde manifeste tekort aan tolkuren eveneens te wijten is aan een tekortkoming door de schoolinstellingen bij het behartigen en verdedigen van de belangen van de leerlingen bij de bevoegde overheidsdienst.

Zij voeren bijgevolg niet aan dat de verschillende schoolinstellingen, op het gebied van de dagelijkse schoolwerking, redelijke aanpassingen zouden hebben geweigerd.

15. Opdat de bewijslast zou worden verschoven, dienen de eisende partijen de aangevoerde weigering van redelijke aanpassingen enigszins aannemelijk te maken op grond van voldoende ter zake dienende en steekhoudende vermoedens.

Het vermoeden dat de eisende partijen aanvoeren, is echter niet voldoende ter zake dienend en steekhoudend.

Het loutere feit dat de school ten aanzien van de overheidsdienst als enige de aanvrager van tolkuren is en, als aanvrager, een aanvraag tot herziening van de beslissing tot toekenning van de tolkuren kan indienen, laat niet toe te vermoeden dat de aangevoerde weigering van redelijke aanpassingen ook op enige wijze aan de schoolinstelling kan worden toegerekend.

Enig concreet gegeven, behalve het feit dat de schoolinstellingen geen verzoek tot heroverweging hebben ingediend, voeren de eisende partijen niet aan. Uit geen enkel stuk blijkt overigens dat de schoolinstellingen enige invloed hebben op de totstandkoming en uitvoering van de beslissingen van de Vlaamse overheid inzake de toekenning van tolkuren of dat een verzoek tot heroverweging enig concreet resultaat zou kunnen hebben gehad.

16. De vordering, in zover gesteld tegen de schoolinstellingen, is dan ook niet gegrond.

Ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschap

Grondslag van de vordering

17. De eisende partijen voeren aan dat de Vlaamse Gemeenschap redelijke aanpassingen weigert:
- door slechts 320 (Dylan M), 195 (Sylvie VL) en 290 (Charlotte B) tolkuren Vlaamse Gebarentaal voor een geheel schooljaar ter beschikking te stellen;
 - door te voorzien in een onaangepaste procedure om tolkuren Vlaamse Gebarentaal aan te vragen.

Vooraf: rechtsmacht van de Voorzitter zetelend zoals in kort geding

18. De Vlaamse Gemeenschap voert aan dat de Voorzitter geen rechtsmacht heeft om kennis te nemen van de vordering.

Zij voert aan dat de toekenning van het aantal tolkuren een discretionaire bevoegdheid van de overheid uitmaakt en dat de eisende partijen geenszins enig subjectief recht op een bepaald aantal tolkuren hebben. De scheiding der machten zou zich ertegen verzetten dat de rechter zich in de plaats van de overheid plaatst.

Voorts is zij van oordeel dat de beoordeling van de gepastheid van de aanvraagprocedure zou meebrengen dat de rechter, in strijd met art. 6 Ger.W., bij wege van algemene en als regel geldende beschikking uitspraak zou doen. Zij meent dat de eisende partijen in werkelijkheid de individuele bestuursbeslissing waarbij het aantal tolkuren werd bepaald, aanvechten en dat zij zich daartoe tot de Raad van State hadden dienen te wenden.

19. Zoals uit art. 20 van het decreet van 10 juli 2008 blijkt, geldt het discriminatieverbod ook ten aanzien van de overheid.

Van een discretionaire bevoegdheid van de overheid kan, gelet op het discriminatieverbod, geen sprake zijn. Een beoordelingsvrijheid op het gebied van het treffen van redelijke aanpassingen is slechts denkbaar binnen de grenzen van de eerbiediging van het discriminatieverbod. Overeenkomstig art. 29 komt het aan de Voorzitter, zetelend zoals in kort geding, toe te beoordelen of een persoon het slachtoffer is van discriminatie, wat in deze zaken erop neerkomt te beoordelen of aan een persoon met een handicap redelijke aanpassingen worden geweigerd.

Evenmin wordt de rechtsmacht van de Voorzitter uitgesloten door het feit dat tegen de individuele bestuursbeslissing waarbij het aantal tolkuren voor de betrokken leerling wordt vastgesteld, een beroep bij de Raad van State kan worden ingesteld. Het objectief beroep bij de Raad van State belet niet de uitoefening van een vordering tot staking die strekt tot de erkenning en eerbiediging van een subjectief recht op redelijke aanpassingen.

Ten slotte houdt de eventuele vaststelling, op vordering van deze eisende partijen, dat een onaangepaste aanvraagprocedure een weigering van redelijke aanpassingen inhoudt, geenszins in dat de Voorzitter uitspraak doet bij wege van algemene en als regel geldende beschikking, net zomin als, bijvoorbeeld, de buiten toepassingverklaring van een reglementaire bestuurshandeling wegens strijdigheid met de wet, een schending van art. 6 Ger.W. inhoudt.

Het verweer van de Vlaamse Gemeenschap kan bijgevolg niet worden aangenomen.

Wat de weigering van redelijke aanpassingen betreft door de toekenning van slechts 320 (Dylan M), 195 (Sylvie VL) en 290 (Charlotte B) tolkuren Vlaamse Gebarentaal voor een geheel schooljaar.

20. Het wordt niet betwist dat de terbeschikkingstelling van tolken Vlaamse Gebarentaal als zodanig een redelijke aanpassing uitmaakt in de zin van art. 19 van het decreet van 10 juli 2008.

Er bestaat tussen de partijen bijgevolg slechts discussie over de vraag of het aantal toegekende tolkuren voldoende is.

21. De Vlaamse Gemeenschap voert aan dat de thans aangeboden aanpassing door de toekenning van tolkuren Vlaamse Gebarentaal als redelijk moet worden beschouwd omdat zijzelf afhankelijk is van het beperkt aantal beschikbare tolken waardoor het voor haar slechts mogelijk is de doventolkondersteuning in het onderwijs geleidelijk uit te bouwen.

De "redelijkheid" van de aanpassing wordt aldus niet beoordeeld vanuit het oogpunt van de doeltreffendheid van tolkondersteuning - die als zodanig niet wordt betwist - noch vanuit het oogpunt van een onevenredige belasting. De Vlaamse Gemeenschap beroept zich klaarblijkelijk op een toestand van overmacht: het zou haar in de gegeven omstandigheden niet mogelijk zijn meer tolkuren toe te kennen dan thans - het voorbije en het komende schooljaar - het geval is.

22. De hierna vermelde gegevens die de eisende partijen aanvoeren en staven met stukken, leveren voldoende ter zake dienende en steekhoudende gegevens op die doen vermoeden dat de toekenning van slechts 320 uren aan Dylan M, 195 uren aan Sylvie VL en 290 uren aan Charlotte B een weigering van redelijke aanpassingen inhoudt.

23. Uit de ministeriële omzendbrieven inzake de toekenning van tolkuren blijkt dat het aantal tolkuren dat voor elke dove leerling beschikbaar is, bij voorbaat wordt beperkt tot twaalf tolkuren Vlaamse Gebarentaal.

Overeenkomstig de ministeriële omzendbrief NO/2008/03 betreffende *"doventolken in het voltijds secundair en hoger onderwijs" van 27 mei 2008 (stuk 14 dossier "rechtspraak en rechtsleer" eisende partijen)* wordt voor de verdeling van de beschikbare uren rekening gehouden met:

- het totaal pakket beschikbare uren;
- op weekbasis: een maximum van 12 tolkuren Vlaamse Gebarentaal en 6 schrijftolkuren. Bij een combinatieaanvraag voor zowel gebarentaal- als schrijftolkuren bedraagt het maximum 9 uren per week;
- aanvragen voor gelijkaardige studierichtingen;
- de uitvoerbaarheid van de aanvraag.

Bij de toekenning van het aantal tolkuren wordt bovendien rekening gehouden met vergelijkbare aanvragen, de ondersteuningsvorm die het meest aantal tolkuren genereert en het gebruik van de tolkuren in het verleden"

De omzendbrief vermeldt in de aanhef ervan dat bij het overwegen van integratie van een leerling *"alle betrokkenen er rekening mee (dienen) te houden dat de maximumondersteuning, vermeld in dit rondschrijven, een streefdoel is"*.

Nog los van de vraag of een beperking bij voorbaat tot twaalf uren Vlaamse Gebarentaal niet als zodanig als een weigering van redelijke aanpassingen moet worden beschouwd, staat het vast dat geen van de betrokken scholieren dit maximum toegekend kreeg.

Voor Dylan M (stuk 3 dossier G), Sylvie VL (stuk 3 dossier VL-VDG) en Charlotte B (stuk 3 stuk B-R) werd het maximaal aantal tolkuren Vlaamse Gebarentaal, namelijk 12 uur per week (of 360 uren in totaal) aangevraagd.

Aanvankelijk werden aan Dylan M 300 uren (stuk 1 dossier G), aan Sylvie VL 185 uren (stuk 1 dossier VL-VDG) en aan Charlotte B 270 uren (stuk 1 stuk 3 stuk B-R) toegekend.

Uit het verslag van het Beheerscomité Speciale Onderwijsleermiddelen van 8 juli 2008 dat de Vlaamse Gemeenschap voorlegt (stuk 13 dossier Vlaamse Gemeenschap), blijkt dat de toekenning van de uren gebeurde op basis van het totale aantal te verdelen uren (12.660 uren) over 63 leerlingen en studenten en 62 tolksituaties. Van deze 63 leerlingen en studenten komen 51 leerlingen uit het secundair onderwijs. Tevens werd beslist dat aan een aantal leerlingen die in verhouding tot andere leerlingen in het voorbije schooljaar veel niet-aangewende uren hadden, slechts 70% van de normaal toegekende uren toe te kennen. Op die wijze werd het aantal tolkuren vastgesteld op 300 uren voor het algemeen secundair onderwijs, 270 uren voor het kunst- en technisch secundair onderwijs en 185 uren voor het beroepssecundair onderwijs.

Hieruit blijkt dat de toekenning van het aantal uren doventolk uitsluitend wordt bepaald door het aantal beschikbare uren, het aantal aanvragen en het type onderwijs dat wordt gevolgd.

Uit het verslag van het Beheerscomité Speciale Onderwijsleermiddelen van 11 maart 2009 blijkt dat er nog 672,50 tolkuren beschikbaar waren en dat deze uren werden verdeeld, eerst onder personen die een gemotiveerde aanvraag hadden ingediend, en vervolgens lineair over de scholieren in het algemeen, technisch en beroepssecundair onderwijs (stuk 16 dossier Vlaamse gemeenschap).

Door deze herverdeling werden aan Dylan M bijkomend 20 uren (stuk 2 dossier Vlaamse Gemeenschap), aan Sylvie VL 10 uren (stuk 7 dossier Vlaamse Gemeenschap) en aan Charlotte B (stuk 4 dossier Vlaamse Gemeenschap) 20 uren toegekend.

Het totaal toegekende aantal uren bedroeg bijgevolg 320 uren voor Dylan M, 195 uren voor Sylvie VL en 290 uren voor Charlotte B.

De nieuwe omzendbrief NO/2009/02 van 15 mei 2009 betreffende "ondersteuning van leerlingen/studenten met een auditieve handicap in het gewoon voltijds secundair en hoger onderwijs" voor het school- of academiejaar 2009-2010 (stuk 9b dossier Vlaamse Gemeenschap) ligt in de lijn van de vorige omzendbrief. Volgens deze omzendbrief wordt bij de verdeling van de beschikbare uren rekening gehouden met:

- "- *het totaal pakket beschikbare uren*
- *het aantal aanvragen, rekening houdende met de gevolgde studierichtingen*
- *vergelijkbare aanvragen voor leerlingen/studenten binnen dezelfde school*
- *de uitvoerbaarheid van de aanvraag*
- *het gebruik van tolkuren in het verleden".*

Deze omzendbrief omschrijft gedetailleerder wat wordt verstaan onder "het gebruik van de tolkuren in het verleden" en voorziet eveneens in de mogelijkheid van een beperking wanneer blijkt dat de toegekende uren niet efficiënt worden aangewend.

Ook voor het schooljaar 2009-2010 wordt evenwel bij de verdeling van de tolkuren meer in het algemeen uitgegaan van:

"- *een duurtijd van 30 lesweken voor het school-/academiejaar,-*
- *op weekbasis: een maximum van 12 tolkuren Vlaamse Gebarentaal en 6 schrijftolkuren" waarbij bij een combinatieaanvraag voor zowel Vlaamse Gebarentaal als schrijftolkuren het maximum aantal uren 9 uren per week bedraagt.*

Het staat bijgevolg vast dat aan elk van de eisende partijen niet het gevraagde aantal tolkuren werd toegekend.

Bovendien staat het vast dat, zowel voor het voorbije als voor het komende schooljaar, het aantal tolkuren in elk geval maximaal 12 tolkuren bedraagt.

24. De eisende partijen maken ook aannemelijk dat hun integratie een (minstens) ruimere ondersteuning met doventolken vereist.

Het staat vast, gelet op het beperkte aanbod van secundair onderwijs in dovenscholen, dat zij slechts het diploma secundair onderwijs kunnen behalen indien zij in het gewone onderwijs worden geïntegreerd.

De studie "Het inschakelen van tolken bij de integratie van dove en slechthorende leerlingen en studenten in het "gewone" onderwijs" van maart 2003 van dr. Myriam Vermeerbergen die de eisende partijen voorleggen, maakt aannemelijk dat het aantal toegekende tolkuren niet toereikend is om de scholieren toe te laten voldoende optimaal aan het gewone secundair onderwijs te laten deelnemen. De studie vermeldt dat op het ogenblik van de studie (schooljaar 2002-03) een jongere in het algemeen secundair onderwijs maximaal 8 uren ondersteuning door een gebarentaaltolk krijgt en dit op basis van de veronderstelling van 30 effectieve schoolweken. Dit gegeven stemt overeen met de gegevens die de Vlaamse Gemeenschap voorlegt (stuk 20 dossier Vlaamse Gemeenschap).

Dezelfde studie vermeldt dat in vergelijking met vroeger, het aantal tolkuren per leerling thans minder bedraagt dan vroeger. In 1998 kreeg een jongere 10 tot 12 uren ondersteuning door een gebarentaaltolk gedurende 40 lesweken (bijgevolg in totaal 400 tot 480 uren).

De vaststelling dat in het verleden per leerling een hoger aantal uren tolkondersteuning ter beschikking was dan thans het geval is, levert een bijzonder sterk vermoeden op dat het thans toegekende aantal uren een weigering van redelijke aanpassingen inhoudt.

Weliswaar is het budget (van 223.000 EUR in 2002-03 naar 528.500 EUR in 2009-09) en het totaal aantal tolkuren (van 6.600 uren in 2002-03 naar 12.660 uren in 2008-09) sterk gestegen. Door het groter aantal leerlingen dat hierop een beroep doet, leidt dit evenwel per leerling tot een kleinere stijging van het aantal tolkuren (in 2002-03 werden initieel 210 uren in het algemeen secundair onderwijs, 180 uren in het technisch secundair onderwijs en 165 uren in het beroepssecundair onderwijs toegekend - in 2008-09 bedroeg de initiële toekenning 300, 270 en 185 uren) (zie stukken 19 en 20 dossier Vlaamse Gemeenschap).

Voorts leggen de eisende partijen stukken voor die aannemelijk maken dat in Nederland personen met een auditieve beperking in principe recht hebben op een tolk in 100% van de tijd in reguliere onderwijssituaties (stukken 23a en b dossier G). Dit levert het vermoeden op dat een principiële volledige ondersteuning in elk geval een redelijke aanpassing is, en dat voor de overheid een dergelijke ondersteuning in principe geen onevenredige belasting meebrengt.

De Vlaamse Gemeenschap betwist in elk geval niet dat een ruimere ondersteuning met doventolken wenselijk is.

In dit verband kan nog worden verwezen naar de vraag om uitleg van mevrouw Helga S tot de heer Frank Vdb over de tolken Vlaamse Gebarentaal in het onderwijs (Part. Hand. VI. Parl., 2008-09, 12 februari 2009, C129-OND13, 4) die de eisende partijen voorleggen (dossier "*rechtsleer en rechtspraak*" eisende partijen, stuk 29). *De vraag werd gesteld of, ook in het licht van het decreet van 10 juli 2008, de minister het nodige zou doen om te evolueren naar een volledige, 100%, tolkondersteuning van dove en ernstig slechthorende leerlingen in het gewoon onderwijs. Uit het antwoord bleek dat een 100%-ondersteuning voor het totaal aantal tolken Vlaamse Gebarentaal zou leiden tot een kostprijs van 2.450.000 EUR (vgl. de kostprijs in 2008-09; 528.500 EUR). Voorts antwoordde de minister: "Hoewel een 100 percentondersteuning natuurlijk optimaal lijkt, is de vraag of dat haalbaar is. Het tolkentakort blijft een reëel probleem, dus een 100 percentinvulling is problematisch. Daarnaast kan ook de vraag worden gesteld of volledige ondersteuning noodzakelijk is om jongeren op een succesvolle wijze het gewoon onderwijs te laten doorlopen. Naast tolkondersteuning is er ook gon- begeleiding. Zonder te willen ingrijpen op de gehanteerde methodes, zijn er ook andere manieren denkbaar dan het vertalen door tolken waarmee zinvol kan worden gewerkt met de jongere, zoals deels zelfstandig werk, begeleid werk enzovoort. Wat het statuut van de tolken betreft, besef ik dat het statuut van freelancer niet altijd begerenswaardig is, al zijn er ook tolken die de vrijheid willen behouden die het statuut biedt.*

25. De Vlaamse Gemeenschap beroept zich in essentie op het slechts beperkt aantal tolkuren dat ter beschikking is. Zowel de verschuiving van de bewijslast overeenkomstig art. 36, §1, van het decreet van 10 juli 2008 als de aard van de aangevoerde rechtvaardiging van haar handelwijze, brengen mee dat de Vlaamse Gemeenschap de bewijslast en het bewijsrisico draagt.

Zij voert niet aan dat de financiële last als gevolg van een ruimere (eventueel 100%-) ondersteuning door tolken Vlaamse Gebarentaal een (financieel) onevenredige belasting zou inhouden en bevestigde ook tijdens de behandeling van de zaak op de openbare terechtzitting dat dit niet het geval is.

Daartegenover staat weliswaar de brief van 7 mei 2008 van de Vlaams minister van Onderwijs en Vorming aan de Federatie van Vlaamse Dovenorganisaties (stuk 20 dossier Vlaamse Gemeenschap) waarin de minister schrijft: *"De verdeling van de tolkuren is elk schooljaar afhankelijk van budgettaire beperkingen maar ook van het aantal tolkuren dat volgens het CAB zal kunnen worden ingericht. Er is immers nog altijd een schaarste wat betreft het aantal beschikbare tolkuren. Omdat dit gaat om een gesloten budget, is het aantal uren dat kan worden toegekend inderdaad ook afhankelijk van het aantal aanvragers. Toch wordt er altijd getracht om het aantal toegekende tolkuren niet te laten dalen, ook al zijn er een bepaald schooljaar meer aanvragen"*.

Uit de voorgelegde stukken blijkt dat het aantal beschikbare uren voor het schooljaar wordt vastgesteld en dat hierover een overeenkomst tussen de Vlaamse Gemeenschap en vzw Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor doven (CAB) wordt afgesloten (stuk 17 dossier Vlaamse Gemeenschap). Zo bepaalt de overeenkomst voor het jaar 2008-09 dat vzw Vlaams Communicatie Assistentie Bureau voor doven de opdracht aanvaardt om voor 12.660 uren gebarentaaltolken ter beschikking te stellen aan de begunstigden (leerlingen en studenten) voor de periode 1 september 1998-30 juni 2009 en dat de opdrachthouder de uitvoering garandeert van minstens 87% van de totaliteit van de toegekende tolkuren, en van minstens 80% van de opgevraagde tolkuren per begunstigde.

De Vlaamse Gemeenschap bewijst echter niet dat het totaal pakket beschikbare uren uitsluitend wordt bepaald door de schaarste aan tolken, of dat zij het maximum op 12 tolkuren heeft vastgelegd omwille van de schaarste aan tolken, noch dat zij niet in staat is door het nemen van de gepaste maatregelen de schaarste aan tolken te verhelpen.

Uit de e-mail van de directeur van vzw CAB van 5 juni 2009 (stuk III/4 dossier eerste verwerende partijen) blijkt inderdaad dat er een schaarste aan tolken *heerst "omdat de vraag naar tolken in de sectoren Werk en Onderwijs (en in mindere mate Welzijn) tot nu toe jaarlijks sterker stijgt dan het beschikbare aanbod"*.

Uit het overzicht dat de Vlaamse Gemeenschap voorlegt (stuk 19 dossier Vlaamse Gemeenschap), blijkt dat het aantal uitgevoerde tolkuren weliswaar steeds onder het aantal beschikbare en toegekende uren blijft maar tevens blijkt dat het aantal uitgevoerde tolkuren toeneemt naarmate het aantal beschikbare en toegekende uren stijgt (de verhouding tussen de uitgevoerde uren enerzijds en de toegekende uren anderzijds bedraagt over de jaren 2002-03 en volgende respectievelijk 94%, 95% , 88% , 87%, 87% en in 2007- 08 86%) terwijl het aantal toegekende uren nochtans sterk steeg (van 6.600 uren in 2002-03 naar 11.364 uren in 2007-08).

Dit maakt aannemelijk dat naarmate de vraag aan tolkuren stijgt, ook het aanbod aan tolken toeneemt, zodat de schaarste aan tolken op zich niet de onuitvoerbaarheid van een ruimere ondersteuning van de leerlingen in het secundair onderwijs met tolken Vlaamse Gebarentaal aantoot.

Bovendien toont de Vlaamse Gemeenschap niet aan dat zij niet bij machte zou zijn de schaarste aan tolken te verhelpen door het nemen van maatregelen die het statuut van tolk aantrekkelijker maken. De Vlaamse Gemeenschap verwijst naar de verhoging van het uurtarief voor gebarentaaltolken (met 4 EUR per uur, gespreid over twee jaar). Voortgaande op de stukken die de eisende partijen voorleggen (stukken 16-21 dossier G), is de uurbezoldiging slechts een van de knelpunten en was de verhoging van de bezoldiging vrij beperkt.

Op de vraag om uitleg van mevrouw Helga S tot de heer Frank Vdb over de tolken Vlaamse Gebarentaal in het onderwijs (Part. Hand. VI. Parl., 2008-09, 12 februari 2009, C129-OND13, 4) die de eisende partijen voorleggen (dossier "rechtsleer en rechtspraak" eisende partijen, stuk 29) antwoordde de minister in dit verband: *"Anderzijds wil ik verwijzen naar het project uit het verleden, waarbij werd geprobeerd om met contractuele Vlindertolken" te werken. Op vraag van het bemiddelingsbureau, het Vlaams Communicatie Assistentiebureau voor doven (CAB), werd daarvan afgestapt. Die tolken konden te weinig uren invullen om de loonkost te genereren. Het CAB wenst evenwel opnieuw van start te gaan met een gewijzigd project met contractuele tolken die zouden worden ingezet om moeilijk te bemiddelen opdrachten te vervullen. Binnen de huidige beheersovereenkomst kan het CAB dat doen. Een dergelijk contract zou uiteraard meer zekerheid bieden dan het freelancerstatuut Vooraleer tolken als echte personeelscategorie binnen onderwijs kunnen worden opgenomen, zouden heel wat consequenties moeten worden onderzocht, zoals de diplomaverenisten".*

De Vlaamse Gemeenschap maakt niet aannemelijk dat zij niet in staat is door het nemen van gepaste initiatieven het aantal beschikbare tolkuren te verhogen.

Zij weerlegt dan ook niet het vermoeden dat zij redelijke aanpassingen weigert.

Het feit dat de betrokken leerlingen erin slagen het schooljaar met succes af te ronden, zoals de Vlaamse Gemeenschap aanvoert met verwijzing naar de argumentatie van de schoolinstellingen, toont nog niet aan dat de bestaande aanpassingen als redelijk kunnen worden beschouwd. Men kan vermoeden dat de leerlingen zelf aanzienlijke inspanningen leveren om de lesinhoud aan te leren niettegenstaande het gebrek aan tolken en dat, met grotere ondersteuning door tolken, de integratie van de leerlingen beter zou verlopen en de resultaten van die integratie beter zouden zijn.

De Vlaamse Gemeenschap voert ten slotte nog aan dat de toekenning van wat de eisende partijen vorderen, op dit ogenblik in de praktijk onuitvoerbaar is. In het licht van de organisatorische impact van de gevraagde aanpassing

en de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de aanpassing zou de gevraagde aanpassing wel degelijk "onredelijk" zijn. Door te verwijzen naar de criteria "*organisatorische impact van de gevraagde aanpassing*" en "*de te verwachten frequentie en duur van het gebruik van de aanpassing*" verwijst de Vlaamse Gemeenschap naar criteria die de decreetgever vermeldde voor de beoordeling van de onevenredigheid van de belasting.

Het eerste criterium betreft echter de vraag of de gevraagde aanpassing een weerslag heeft op de organisatie van de activiteit waarop de aanpassing betrekking heeft (hier het verstrekken van onderwijs), en niet op de "organisatie" van de aanpassing.

Het tweede criterium kan niet leiden tot de conclusie dat de gevraagde aanpassing een onevenredige belasting inhoudt. Vanzelfsprekend dient de overheid te voorzien in een gelijke behandeling van personen met een zelfde handicap. De loutere vaststelling dat meer personen aanspraak moeten kunnen maken op dezelfde redelijke aanpassing, kan niet leiden tot de vaststelling van onevenredigheid. Dit zou de plicht tot het aanbieden van redelijke aanpassingen volledig uithollen.

Tenslotte kan de memorie van toelichting in herinnering worden gebracht in zover zij verduidelijkt dat het weigeren van een welbepaalde redelijke aanpassing niet kan worden gemotiveerd met de verwijzing naar een slechts gedeeltelijke realisatie op het vlak van evenwaardige of autonome participatie (Part. St. VI. Pad., 2007-08, nr. 1578/1, p. 11).

De vordering van de eisende partijen, in zover zij ertoe strekt te horen zeggen voor recht dat de toekenning door de Vlaamse Gemeenschap aan de eisende partij G (Dylan M) van 320 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, aan de eisende partij VL-VDG (Sylvie VL) van 195 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, en aan de eisende partij B-R(Charlotte B) van 290 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, voor een geheel schooljaar een weigering uitmaakt van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap, is dan ook gegrond.

Wat de weigering van redelijke aanpassingen betreft door te voorzien in een onaangepaste procedure om tolkuren Vlaamse Gebarentaal aan te vragen

26. De eisende partijen voeren aan dat de beoordelingsprocedure die dient vast te stellen of een leerling nood heeft aan een tolk, op zich een "aanpassing" uitmaakt in de zin van het decreet, namelijk een "concrete maatregel, van materiële of immateriële aard, die de beperkende invloed van een onaangepaste omgeving op de participatie van een persoon met een handicap neutraliseert".

Zij beklemtonen daarbij dat de vraag of en in welke mate een leerling nood heeft aan de ondersteuning van een gebarentolk, niet op gestandaardiseerde wijze kan worden afgehandeld.

De Vlaamse Gemeenschap is daarentegen van oordeel dat de aanvraag- en beoordelingsprocedure niet als een "aanpassing" kan worden beschouwd in de zin van art. 19 van het decreet van 10 juli 2008.

De eisende partijen erkennen dat de aanvraag- en beoordelingsprocedure geen geïsoleerd gegeven uitmaakt dat kan worden gescheiden van het doel waartoe zij is ingesteld. Zij zijn evenwel van oordeel dat de procedure, als aanpassing, een integraal deel uitmaakt van de maatregel die ertoe strekt om het Vlaamse onderwijs door tolkondersteuning voor dove leerlingen toegankelijk te maken.

Zij verwijzen daartoe naar een beslissing van de Nederlandse Commissie Gelijke Behandeling van 9 februari 2005 (te raadplegen op www.cgb.nl, ook gepubliceerd in D. Schiek, L. Waddington en M. Bell (ed.), *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Non-Discrimination Law*, 711) waaruit zij afleiden dat het onderzoek naar de noodzaak tot en de mogelijkheid van een redelijke aanpassing, onder het begrip aanpassing valt.

27. De geciteerde beslissing van de Nederlandse Commissie Gelijke Behandeling van 9 februari 2005 betrefte de vraag of een onderwijsinstelling *"onderscheid heeft gemaakt op grond van handicap of chronische ziekte door na te laten voor (een student met dyslexie) een doeltreffende aanpassing te verrichten, te weten het leveren van adequate inspanningen gericht op het onderzoeken van de noodzaak tot en de mogelijkheid van een alternatieve toetsvorm"*. De Commissie kwam tot de conclusie dat de onderwijsinstelling *"niet die inspanningen heeft geleverd die van hem op grond van artikel 2 (van de wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte van 22 mei 2003) hadden mogen worden verwacht, waarmee hij heeft gehandeld in strijd met de (wet gelijke behandeling op grond van handicap of chronische ziekte)"*.

Het bedoelde artikel 2 van de Nederlandse wet stemt overeen met art. 19 van het Vlaams decreet en bepaalt: *"Het verbod van onderscheid houdt mede in dat degene, tot wie dit verbod zich richt, gehouden is naar gelang de behoefte doeltreffende aanpassingen te verrichten, tenzij deze voor hem een onevenredige belasting vormen"*.

Bij de beoordeling van de vraag of redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap worden geweigerd, moet worden rekening gehouden met de wijze waarop de tot aanpassing gehouden persoon de behoefte aan aanpassing beoordeelt. De verplichting te voorzien in redelijke aanpassingen brengt voor de tot aanpassing gehouden persoon ook de verplichting mee de concrete behoefte aan aanpassing op een correcte wijze te beoordelen.

Het is dan ook niet nodig de beoordelingsprocedure als zodanig als een "redelijke aanpassing" te beschouwen. Het antidiscriminatierecht zoals het zich ontwikkelde in de Europese Unie en de lidstaten (zie daarover L. Waddington, "Reasonable accomodation" in D. Schiek, L. Waddington en M.

Bell (ed.), *Cases, Materials and Text on National, Supranational and International Non-Discrimination Law*, 629- 756), biedt overigens geen voorbeeld van een kwalificatie van een besluitvormingsprocedure op zichzelf als een "redelijke aanpassing".

Bijgevolg, al maakt de beoordelingsprocedure op zichzelf geen "redelijke aanpassing" uit, kunnen aspecten van de aanvraag- en beslissingsprocedure worden betrokken bij de beoordeling van de vraag of de tot aanpassing gehouden persoon al dan niet redelijke aanpassingen weigert. De wijze waarop over de aanvraag wordt beslist, kan immers meebrengen dat de aanvraag onjuist wordt beoordeeld en bijgevolg resulteert in een minstens gedeeltelijke weigering van redelijke aanpassingen.

De aspecten van de aanvraag- en beslissingsprocedure die vreemd zijn aan het voorwerp en de doelstellingen van het antidiscriminatierecht - zoals de gewraakte afwezigheid van vermelding van de mogelijkheid van een beroep bij de Raad van State tegen de individuele beslissing die het aantal uren toekent of de niet-naleving van de formele motiveringsverplichting die voortvloeit uit de wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen - zijn voor deze beoordeling evenwel niet dienstig.

De Voorzitter beoordeelt bijgevolg ook de gewraakte aspecten van de aanvraag- en beslissingsprocedure en dit ongeacht of zij de eisende partijen concreet hebben benadeeld. Voor het instellen van de stakingsvordering moet immers geen schade of gevaar van schade worden bewezen; het volstaat een overtreding van het discriminatieverbod aan te tonen (vgl. P. Taelman, o.c., NjW 2004, p. 507, nr. 3).

28. De eisende partijen voeren voor het overige en samengevat aan dat:

- de criteria op grond waarvan de tolkuren toegekend worden, onduidelijk zijn;
- de toekenningbeslissing alleen aan de directeur van de school, die de aanvrager is, wordt overgemaakt zodat het gebeurt dat een leerling en zijn ouders slechts na aanvang van het schooljaar het toegekende aantal uren vernemen;
- alleen de school, en niet de leerling, een herziening van de beslissing bij het Beheerscomité kan indienen;
- in geval van beperking van het aantal toegekende tolkuren omwille van het gebruik van de tolkuren in het verleden, de leerling niet vooraf wordt gehoord.

29 Zoals hierboven vermeld, vermelden de omzendbrieven enkele criteria op grond waarvan het aantal tolkuren wordt vastgesteld.

Zoals de eisende partijen opmerken, zijn het kwantitatieve criteria.

Ook de individuele toekenningbeslissing maakt geen gewag van kwalitatieve criteria maar brengt slechts tot uitdrukking dat de toegekende uren alleen aan de leerling in die school en voor die studierichting zoals opgegeven in de aanvraag worden toegekend ("De toegekende uren zijn gebonden aan de leerling/student, de school, het onderwijsniveau en de studierichting, zoals opgegeven in het aanvraag dossier").

De Vlaamse Gemeenschap wijst erop dat alleen objectieve criteria worden gebruikt en dat de uren worden verdeeld over alle leerlingen die zich in eenzelfde situatie bevinden.

Een redelijke aanpassing in de zin van art. 19 van het decreet van 10 juli 2008 vereist dat in afdoende mate rekening wordt gehouden met de specifieke situatie waarin de persoon met een handicap zich bevindt.

Het staat vast dat dit thans niet het geval is. Het aantal tolkuren werd, voor alle leerlingen zonder onderscheid, vastgesteld louter op basis van de categorie secundair onderwijs (algemeen, technisch en beroepssecundair onderwijs).

Er wordt bijgevolg geen rekening gehouden bijvoorbeeld met individuele eigenschappen van de leerling (zoals de beperkte orale vaardigheid van de leerling die een grotere behoefte meebrengt).

De keuze van de Vlaamse Gemeenschap om het grootste aantal tolkuren te reserveren voor leerlingen van het algemeen secundair onderwijs is op het eerste gezicht niet onlogisch omdat de informatieoverdracht in deze vorm van onderwijs wellicht het omvangrijkst is. De eisende partijen merken evenwel terecht op dat deze benadering in zijn algemeenheid een discriminatie inhoudt aangezien in elk onderwijsniveau het volume en de complexiteit van kennisoverdracht in verhouding staan tot het bevattingsvermogen van de leerlingen zodat de omvang van de informatieoverdracht op zichzelf niet doorslaggevend kan zijn.

De lineaire toekenning van het aantal tolkuren, zonder enige verdere differentiatie, lijkt het gevolg te zijn van een te restrictieve beschikbaarstelling (en bijgevolg ook toekenning) van tolkuren waardoor geen enkele marge voor de beoordeling van individuele noden overblijft.

Dit aspect van de aanvraag- en beoordelingsprocedure maakt aldus deel uit van de hierboven vastgestelde weigering van redelijke aanpassingen.

30. Het loutere feit dat alleen de school rechtstreeks door de bevoegde overheid op de hoogte wordt gesteld van de beslissing over het aantal toegekende tolkuren, is op zichzelf geen tekortkoming door de Vlaamse Gemeenschap aan haar verplichting te voorzien in redelijke aanpassingen.

Zij doet voor de mededeling van de beslissing aan "alle betrokken partijen" (onder andere de ouders of de student, de GON- begeleiding) een beroep op de schoolinstelling. Vanuit het oogpunt van het voorwerp en de doelstellingen van het antidiscriminatierecht is dit op zich niet een tekortkoming aan de verplichting te voorzien in redelijke aanpassingen.

31. De Vlaamse Gemeenschap verantwoordt niet afdoende waarom de aanvraag tot herziening van de aanvankelijke toekenningbeslissing alleen zou kunnen uitgaan van de schoolinstelling en niet van de leerling.

Uiteraard is de schoolinstelling eveneens een belanghebbende partij, aangezien bij de organisatie van het onderwijs rekening moet worden gehouden met de (omvang van de) beschikbaarheid van een gebarentolk. Dit verantwoordt echter niet dat, voor zover er een meningsverschil zou ontstaan tussen de school en haar leerling omtrent de noodzaak van een herzieningsaanvraag, het de leerling niet mogelijk zou zijn zelf een aanvraag tot herziening in te dienen.

Dit aspect van de aanvraag- en beslissingsprocedure wijst erop dat met de persoon met een handicap onvoldoende rekening wordt gehouden en houdt, weliswaar op formeel vlak, een tekortkoming in aan de plicht tot het aanbieden van redelijke aanpassingen.

32. Dat bij de toekenning van het aantal tolkuren rekening kan worden gehouden met het gebruik van de tolkuren in het verleden, lijkt niet onredelijk. Het is niet onredelijk het aantal tolkuren te beperken wanneer blijkt dat daarvan in het verleden in niet-gerechtigde omstandigheden (bijvoorbeeld spijbelen) onvoldoende gebruik werd gemaakt.

De eisende partijen voeren evenwel terecht aan dat in de procedure die leidt tot de beslissing dat een leerling slechts een beperkt aantal tolkuren wordt toegekend, de leerling niet de mogelijkheid krijgt vooraf zijn standpunt hierover te kennen te geven.

Door in voorkomend geval na te laten de leerling te horen over de redenen van niet-opneming van een aantal tolkuren in het vorig schooljaar, schiet de overheid, weliswaar op formeel vlak, tekort aan haar verplichting redelijke aanpassingen te verrichten.

Wat het bevorderde rechtsherstel in natura betreft

33. De eisende partijen vorderen niet alleen de staking van de weigering van redelijke aanpassingen maar zij vorderen eveneens:

- de toekenning binnen een maand na de betekening van het vonnis voor wat betreft het huidige schooljaar 2008-2009 en tegen 1 september 2009 voor wat betreft het komende schooljaar 2009-2010, een tolkurenpakket Vlaamse Gebarentaal aan elk van de eisende partijen, dat tegemoet komt

aan zijn of haar pedagogische noden, met een minimum van 70% tolkondersteuning op (school)jaarbasis, telkens onder verbeurte van een dwangsom van 5.000,00 EUR per dag;

- tegen de aanvang van het komende schooljaar 2009-2010 op 1 september 2009, een aanpassing van de procedure tot aanvraag van tolkuren Vlaamse Gebarentaal opdat deze procedure zou voldoen aan de vereisten van een redelijke aanpassing, onder verbeurte van een dwangsom van 100.000,00 EUR.

34. De stakingsrechter kan een positieve daad bevelen wanneer deze daad neerkomt op het verbod de gewraakte praktijk voort te zetten.

De vaststelling dat de vordering van de eisende partijen tot staking van de weigering van redelijke aanpassingen gegrond is, verplicht de Vlaamse Gemeenschap ertoe het aanbod van tolkuren te verruimen zodanig dat aan de pedagogische noden van de eisende partijen tegemoet wordt gekomen.

Ten einde aan de eisende partijen het nuttig effect van hun gegrond bevonden vordering tot staking te waarborgen, dient op hun vordering tot het bevelen van positieve maatregelen, in zover zij betrekking heeft op de ondersteuning door gebarentaaltolken, principieel te worden ingegaan. De gevorderde staking ten aanzien van de procedure vereist daarentegen een dergelijke positieve maatregel niet.

Het gevorderde bevel voor het schooljaar 2008-2009 heeft evenwel door het tijdsverloop zijn voorwerp verloren.

35. De eisende partijen bepalen de nood aan tolkondersteuning op minimum 70%.

Op deze vordering kan worden ingegaan.

Door de eisende partijen werd aannemelijk gemaakt, en door de Vlaamse Gemeenschap werd niet weerlegd, dat een principieel volledige ondersteuning met gebarentaaltolken optimaal is. De vordering tot toekenning van minimum 70% tolkondersteuning is dan ook principieel gegrond.

Bij wijze van voorbeeld kan worden verwezen naar het uurrooster van Charlotte B. Dat voorziet thans in 13 lessen met bijstand van een CAB- tolk. Tijdens informatica (4 uur) bestaat klaarblijkelijk geen nood aan bijstand van een tolk, evenmin als tijdens de uren waarin er GON- begeleiding is (4 uur). Gedurende 7 lessen is er communicatie- ondersteuning vanuit het MPI S-G. Tijdens lichamelijke opvoeding is er klaarblijkelijk evenmin nood aan een tolk (2 uren). Er is dan nog een lesuur waarvoor geen tolk of communicatie- ondersteuning beschikbaar is. (Het spreekt vanzelf dat de 13 voorziene lessen niet concreet worden ingevuld. Aan haar werden voor het schooljaar 2008-09 immers slechts 290 tolkuren toegekend.) Een ondersteuning met gebarentaaltolken gedurende 21 van de 31 uren, of afgerond 70%, is dan ook een minimaal redelijke aanpassing.

Het bevel om gedurende 70% van het totaal aantal schooluren een gebarentaaltolk ter beschikking te stellen, is dan ook een bevel dat neerkomt op het verbod de redelijke aanpassing te weigeren.

36. Ten einde de Vlaamse Gemeenschap ertoe aan te zetten onmiddellijk de vereiste maatregelen te nemen om aan het opgelegde bevel te kunnen voldoen, dient een dwangsom zoals hierna bepaald te worden opgelegd.

De Voorzitter houdt evenwel er rekening mee dat de Vlaamse Gemeenschap over enige tijd dient te beschikken om de nodige maatregelen te nemen teneinde aan de hoofdveroordeling te kunnen voldoen. Haar wordt dan ook een termijn van vijf maanden toegekend, die ingaat vanaf de betekening van de beschikking, alvorens de dwangsom zal worden verbeurd.

Wat de bevorderde schadevergoeding betreft

37. Gelet op het bovenstaande, is de vordering van elk van de eisende partijen tot toekenning van een morele schadevergoeding van 650,00 EUR gegrond.

Wat de rechtsplegingvergoeding betreft

38. Alle partijen begroten de rechtsplegingvergoeding op basis van de waarde van de gevorderde schadevergoeding. Er is geen reden om de rechtsplegingvergoeding ambtshalve op een hoger bedrag te bepalen dan gevorderd.

39. Aan elk van de verwerende partijen vzw S-B, vzw MA en vzw SvH-S-F, die ten aanzien van de respectieve eisende partijen in het gelijk zijn gesteld, kan een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR worden toegekend.

40. De Vlaamse Gemeenschap, die ten aanzien van elk van de eisende partijen in het ongelijk is gesteld, is ten aanzien van elk van hen gehouden tot een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR.

Het feit dat de raadslieden van de eisende partijen verklaarden "pro bono" op te treden, betreft hun rechtsverhouding met de eisende partijen zelf maar strekt niet ertoe de in het ongelijk gestelde partij vrij te stellen van de door de wet bepaalde forfaitaire tegemoetkoming in de kosten van een advocaat.

OP DIE GRONDEN,

DE VOORZITTER, op tegenspraak,

Met inachtneming van de artikelen 2 en volgende van de wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken.

Verklaart de vorderingen van de eisende partijen toelaatbaar.

Verklaart de vorderingen niet gegrond in zover gericht tegen vzw S-B, vzw MA en vzw SvHS-F.

Verklaart de vorderingen in zover gericht tegen de Vlaamse Gemeenschap gegrond in de mate zoals hierna bepaald.

Zegt voor recht dat de toekenning, door de Vlaamse Gemeenschap aan de eisende partij G (Dylan M) van 320 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, aan de eisende partij VL-VDG (Sylvie VL) van 195 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, en aan de eisende partij B-R(Charlotte B) van 290 tolkuren Vlaamse Gebarentaal, voor een geheel schooljaar een weigering uitmaakt van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap.

Zegt voor recht dat de procedure om tolkuren Vlaamse Gebarentaal aan te vragen een tekortkoming inhoudt aan de verplichting te voorzien in redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap in zover de leerling zelf niet over de mogelijkheid beschikt een aanvraag tot herziening van het aantal toegekende tolkuren in te dienen en in zover de leerling in de procedure die leidt tot de beslissing dat slechts een beperkt aantal tolkuren wordt toegekend, niet de mogelijkheid krijgt vooraf zijn standpunt hierover te kennen te geven.

Beveelt bijgevolg ten aanzien van de Vlaamse Gemeenschap de staking van de hierboven vastgestelde weigeringen van redelijke aanpassingen voor een persoon met een handicap.

Beveelt de Vlaamse Gemeenschap om, binnen de vijf maanden na de betekening van het vonnis, een tolkurenpakket Vlaamse Gebarentaal toe te kennen aan elk van de eisende partijen van minimum 70% tolkondersteuning op (school)jaarbasis - pro rata te bepalen op basis van de resterende duur van het schooljaar - onder verbeurte van een dwangsom van 250,00 EUR per dag vertraging ten bate van elk van de eisende partijen ten aanzien van wie het bevel niet zou worden nagekomen.

Veroordeelt de Vlaamse Gemeenschap tot het betalen van een forfaitaire schadevergoeding voor morele schade van 650,00 EUR aan:

- Marie G, in haar hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van Dylan M;
- Ronny VL en Carine VDG, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Sylvie VL;
- Yalgin B en Sandra R, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Charlotte B.

Zegt dat de aan Dylan M, Sylvie VL en Charlotte B toekomende gelden dienen te worden gestort op een rekening op hun naam, bij een financiële instelling naar keuze, tot wanneer zij de meerderjarigheid zullen hebben bereikt.

Veroordeelt Marie G, in haar hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van Dylan M, tot betaling van een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR aan vzw S-B.

Veroordeelt Ronny VL en Carine VDG, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Sylvie VL, tot betaling van een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR aan vzw MA

Veroordeelt Yalcin B en Sandra R, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Charlotte B, tot betaling van een rechtsplegingvergoeding van 200,00 EUR aan vzw SvHs-F.

Veroordeelt de Vlaamse Gemeenschap tot betaling van de kosten van het geding:

- aan de kant van Marie G, in haar hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordiger van Dylan M, begroot op 82,00 EUR rolrecht en 200,00 EUR rechtsplegingvergoeding;
- aan de kant van Ronny VL en Carine VDG, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Sylvie VL, begroot op 82,00 EUR rolrecht en 200,00 EUR rechtsplegingvergoeding;
- aan de kant van Yalcin Ben Sandra R, in hun hoedanigheid van wettelijk vertegenwoordigers van Charlotte B, begroot op 82,00 EUR rolrecht en 200,00 EUR rechtsplegingvergoeding.

Zegt dat dit vonnis van rechtswege uitvoerbaar bij voorraad is, niettegenstaande enig rechtsmiddel en zonder enige zekerheidstelling.

Aldus gewezen en uitgesproken in openbare terechtzitting door de voorzitter -zetelend zoals in kort geding - van de rechtbank van eerste aanleg te Gent waar aanwezig waren : Bart DT, rechter in de rechtbank van eerste aanleg te Gent, in vervanging van de voorzitter van de rechtbank van eerste aanleg, de ondervoorzitters en de ouder benoemde rechters, allen wettelijk verhinderd, bijgestaan door Els Bogaert, griffier

E. Bogaert

B. De Temmerman